

Dømt til at have sit Liv forbrudt

Den siste henrettelsen i Nord-Norge?

Av Håkon Brun

30. oktober 1862 fant Nord-Norges siste offentlige henrettelse sted i Kabelvåg, og som vanlig ved henrettelser var det høyesterett som hadde avsagt dom: "Ved Høiesteretsdom af den 30te April sidstleden blev Ole Anton Sivertsen Moland af Borge Præstegjæld, Lofoten og Vesteraalens Sorenskriveri, for Giftmord paa sin Hustru samt for Forsøg paa saadan Forbrydelse, dømt til at have sit Liv forbrudt".

Ole Anton Sivertsen var født i Lødingen 12. august 1822, men han bodde mesteparten av sitt voksne liv i Kabelvåg. Hans foreldre var Sivert Olsen, Vargnes, og Johanna Bræckan. Ole var en flink og lærenem gutt, den flinkeste eleven på skolen. Han drev som fisker og også her hadde han stort hell. Bare en eneste gang gjorde han det dårlig under fisket, og det var våren 1861. Han klarte seg derfor godt økonomisk: "hans Formuesforfatning var – som han selv siger – ikke daarlig".

Handelsmann Markus Normann på Ørsvåg fortalte at Ole hadde arbeidet hos ham i lange tidsrom, og at han fikk bedre og vennligere behandling enn de andre arbeidsfolkene fordi han oppførte seg så mye bedre enn disse. Et annet bevis på hans anseelse, var at sognepresten i Vågan, prost Christian Neumann, flere ganger henvendte seg skriftlig til Ole for å få ham til sin medhjelper, men uten å lykkes.

13 år gammel reiste han til Lofoten sammen med sin far, og han ble konfirmert i 1838, 16 år gammel. Et par år etter ble han kjent med ei

jente fra Hedmark, Maria Olsdatter. Hun kom i "omstendigheter" og de måtte gifte seg. Ole var da bare 19 år. På sen vinteren i 1842 fødte Maria en jente. Dessverre døde Maria tidlig på sommeren 1842, etter bare et halvt års ekteskap.

Datteren ble satt bort og oppfostret i Borge og senere gift der. Ole hadde liten kontakt med datteren, for i retten kunne han ikke huske hva datterens ektemann het.

I 1845 giftet Ole seg på nytt, denne gang med Serianne Bårdsdatter. Hun var et par år yngre enn Ole. Sammen fikk de 5 levendefødte barn foruten et dødfødt barn 8 uker før julen 1860.

Ole hevdet at ekteskapet var lykkelig i begynnelsen og at Serianne i grunnen var "et godt, venligt og føieligt Væsen". Men kjærligheten sluknet raskt.

Ole beskyldte Serianne for å være ødsel og likegyldig med hva hun hadde mellom hendene og for å ødelegge det han med "Slæb og Sved" hadde anskaffet. Hun hadde også tilbøyelighet til løgn og sladder, og Ole mente dette ville føre

til at barna fikk en slett oppdragelse, spesielt siden han måtte være mye borte fra hjemmet på grunn av fisket. I følge Ole var Serianne også ansett for å være tyvaktig, og han sa at handelsmann Normann på Ørsvåg ba dem flytte til et mer fjerntliggende sted hvor det var vanskelig for Serianne å begå tyveri.

Naboene som møtte som vitner, derimot, roste Serianne for hennes arbeidssomhet og omhu for barna. Ole måtte etter hvert innrømme at hun hadde vist godhet, ja, til og med kjærlighet, helt til sin død. Imidlertid hadde hun stadig vekkt hevdet at Ole var utro mot henne, noe han da også til slutt innrømte at hun hadde grunn til.

Ole var en troende mann, men han sa selv han manglet det viktigste, kjærligheten. Det som gjorde at han avholdt seg fra å gjøre ulovlige ting, var utelukkende frykten for Guds straff.

Men også frykten forsvant da han havnet i dårlig selskap, han begynte bl.a. å søke omgang med "løsagtige" kvinner.

Våren 1859 arbeidet Ole hos handelsmann Wilhelm Holst. Holst bodde på Kalle og drev forretning i Kabelvåg. Her ble Ole kjent med den 27 år gamle Birgitte Andrea Gundersen. Oles følelser for henne ble sterke, ja så sterke at hans høyeste ønske var å få leve sammen med Birgitte. Dermed begynte planene om å ta livet av sin kone Serianne å ta form.

Birgitte og Ole hevdet at de aldri hadde hatt samleie, og dette trodde retten på: "sandsynlig at hun aldri tilstedede ham legemlig Omgjængelse; derimod er det antagelig, at den Maade, hvorpaa hans Kjærlighed blev optagen av Pigen, med eller mod hendes Vilje, som Angjældende ogsaa selv siger, har bidraget til at nære og opflamme hans Lidenskab". Retten mente at Birgitte ikke var med på Oles mordplaner.

Høsten 1859, da bodde Ole på Eidet ved Kabelvåg, gikk han til prost Neumann i Kirkvågen for å få hjelp. Neumann hadde som nevnt høye tanker om Ole, og 25. september 1859 skrev prosten en attest om at Ole skulle få utlevert 1 qvintin (ca. 3,9 gram) stryknin fra Bodø apoteks filial i Kabelvåg. Giften skulle angivelig benyttes

til utryddelse av rotter.

En søndag morgen da Ole og Serianne skulle gå i Vågan kirke "for at nyde Alterens Sacramente", blandet Ole halvparten av strykninen ut i et glass vin som han bød sin kone. Smaken var imidlertid så bitter at Serianne bare drakk ubetydelig mengde. Likevel ble hun ganske syk på veien til Kirkvågen, men etter en stund kom hun seg, og både hun og Ole kom seg til "gammelkjerka" og mottok sakramentet.

Like etter gjorde Ole et nytt forsøk. Han hadde multegrøt i en kopp som han spiste av selv, og deretter bød han både Serianne og den eldste datteren Amalie Fredrikke. Etter at ungene hadde lagt seg om kvelden, hentet Ole frem multegrøten. Han gikk til en kiste for å hente sukker til å ha på grøten, og han var da snar til å blande stryknin i sukkeret. Konen fortalte senere til ett av vitnene at det var så stygg smak på grøten, så hun spiste bare litt av den. Likevel ble hun meget syk, og nevnte vitne ble tilkalt for å hjelpes til. Vedkommende fant alle symptomer på strykninforgiftning, og hun ga Serianne melk, slik at hun kunne kaste opp. I løpet av et par dager var hun frisk igjen.

I denne perioden hvor Ole prøvde å forgifte Serianne, ammet hun deres yngste barn. Hun hadde også etter hvert begynt å fatte mistanke om at Ole hadde prøvd å forgifte henne. Hun ble derfor mer aktsom, og Ole la mordplanene til side en stund. Serianne hadde betrodd seg til Amalie at hun fryktet Ole ville ta livet av henne med gift.

Under lofotfisket 1860 henvendte han seg på nytt til Bodø apoteks filial i Kabelvåg om en ny porsjon stryknin. Dette fikk han da også på den gamle attesten. Ole besluttet å gjemme giften til en mer "beleilig" tid. Han sa i sitt bekjennelsesskrift at "dens stygge Smag vilde hindre mig i at narre den i hende".

Ole oppsøkte på nytt prost Neumann i Kirkvågen, denne gang for å få en "bekvemmere" gift. 11. april 1860 fikk han attest fra prosten på å få utlevert arsenikk. Han gikk til apotekeren i Kabelvåg og fikk utlevert 1 lodd (15,6 gram) arsenikk.

Nå tok Ole familien med seg og flyttet fra Kabelvåg til Moland i Valberg. Han innrømte senere at dette gjorde han i hovedsak for å få Serianne til et mer øde område hvor det ikke var så mange mennesker rundt dem.

I mai 1860 reiste Ole til Trondheim for å besøke Birgitte Gundersen. Til kona hadde han sagt at formålet med reisen var å skaffe legehjelp mot tungsinn og prøve å skaffe medisin til Serianne som da var svanger, og at han på denne måten skulle vinne hennes tillit.

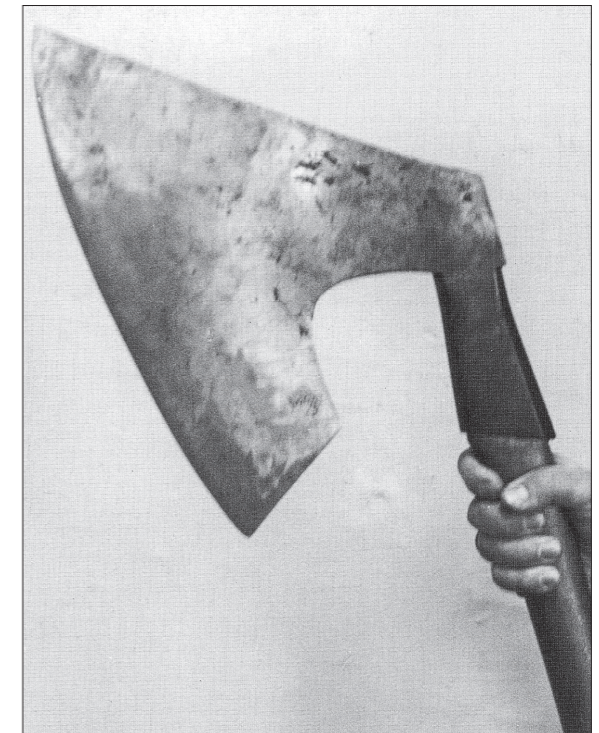
8 uker før jul i 1860 fødte Serianne et dødfødt barn. Hun var meget svak og Ole gikk til doktor Hirsch i Kabelvåg for å få nafta og et slags barnepulver som de hadde hatt tidligere.

Gjennom en uke ga Ole Serianne vekselvis dråper og pulver. En kveld blandet han to tredeler av arsenikken sammen med litt av barnepulveret, og ga henne i to porsjoner med vann i.

Serianne gikk til sengs, og hun ble snart alvorlig syk, men fikk kastet opp og kom seg etter hvert til hektene igjen. Nok en gang mislyktes Ole, og han vurderte å gi opp mordplanene. Han bestemte seg for å kaste lodd, og det resulterte i at han skulle gjøre et nytt forsøk.

Han laget da en blanding av barnepulveret, tørket og pulverisert blodrensende te, finstøtt pepper og sukker. Deretter laget han en tilsvarende blanding hvor han tilsatte arsenikk. Halvparten av denne blandingen hadde han på en flaske, den andre halvparten blandet han med den halve qvinten stryknin han hadde igjen, tilsatte vann og hadde blandingen på en medisinflaske han hadde med seg fra Trondheim.

Etter at han hadde vært på en kort reise, kom han hjem 5. januar 1861. Han tok frem "medisinen" og sa at det var den han hadde fått i Trondheim, og at det skulle tas hver ny- og fullmåne. For å gjøre Serianne trygg tok han selv av det uskadelige pulveret først, og ga konen deretter. På denne tiden rodde Ole lofotfiske, og han var da hjemme i helgene. En helg tidlig i februar var han hjemme. Før han reiste, ga han Serianne av det ufarlige pulveret, samtidig som han ga henne flasken med arsenikk, og sa at den

Denne øksa ble brukt ved henrettelsen i Kabelvåg. I dag befinner den seg på Politimuseet.

skulle hun ta om to uker. Kvantumet var nøye tilpasset henne sa han, det var derfor viktig at hun tok alt. Han ga henne også den andre flasken med stryknin oppløst i vann, og sa at hvis hun ble syk av den første flasken, måtte hun skynde seg å ta av den andre.

Serianne fulgte Oles beskjeder til punkt og prikke. Om morgenen 24. februar 1861 tok hun det forgiftede pulveret. Hun ble fort ganske syk og beordret da Amalie Fredrikke til å hente den andre flasken og gi henne to spiseskjeer av "medisinen". Dette gjorde Amalie, men hun så at moren raskt ble enda verre. Hun fikk hentet en nabokone som prøvde å gi Serianne melk, men mens hun holdt på med dette, døde Serianne stille og rolig. I følge Amalie og nabokona klarte Serianne midt under døds kampen å si: "Nu kan De see, hvilken Mand jeg har".

Obduksjonen viste at hun hadde stryknin både i mage og lever og arsenikk i leveren.

En del skarpretterredskaper ved Politimuseet i Oslo. Den nederste øksa var den som ble brukt ved de 12 siste henrettelser i Norge, og dermed også ved henrettelsen i Kabelvåg i 1862.

Under forhørene 21. mars bedyret Ole sin uskyld, men 5. april 1861 avga han full tilståelse, og saken kom opp for høyesterett 30. april 1862. Aktor var advokat Paludan og dommere var Manthey, Aall, Løvenskjold, Platou, Hallager og Hjelm. Det var en enstemmig rett som dømte Ole ”til at have sit Liv forbrudt”.

Sankt Hansaften 1861, bare 4 måneder etter at moren døde og bare en måned etter at faren havnet i Kabelvåg fengsel, ble Serianne og Oles eldste datter Amalie Fredrikke konfirmert i Vågan kirke. Amalie giftet seg 6. november 1864 med Anders Samuelsen fra Inderøy i Trøndelag, og de bosatte seg i Kabelvåg. Og Amalie må tross alt ha vært glad i sin far, for da de fikk en sønn i 1867, ble han døpt Ole Anton.

Henrettelsen

Dommen over Ole skulle fullbyrdes 30. oktober 1862. Det var mye forarbeid som skulle til. Henrettelser var ikke akkurat dagligdags, og det måtte derfor bygges nytt skafott til hver henrettelse. Dette bestod av en stor plattform med en blokk til å legge hodet på. Etter det jeg kjenner til, var det bare en henrettelse til i Lofoten på 1800-tallet, Tennes-Kaspara i Moskenes i 1814. For å illustrere hvor sjelden henrettelse ble tatt i bruk på 1800-tallet, kan vi se på Bergen. Den siste henrettelsen der fant sted i 1875. Da hadde

det ikke vært noen henrettelser i byen siden 1825.

Som ved alle henrettelser midt på 1800-tallet ble riksbøddelen Samson Isberg hentet fra Bergen til Vågan. Han skulle administrere henrettelsen. Det første han gjorde var å beordre bygging av skafott, og så fikk han utkommandert soldater fra Trøndelag for å holde folkemengden i ro. Henrettelsene foregikk i full offentlighet og trakk til seg store skarer av nysgjerrige tilskuere fra fjern og nær som ville overvære det makabre skuespillet. Meningen var at det skulle virke avskrekkende, men samtidig fikk det preg av folkeforlystelse. Myndighetene måtte opprettholde ro og orden, det hele skulle foregå i sømelige former. I mangel av tilstrekkelig politifolk, måtte en benytte en militærtropp. Soldatene kom nordover under ledelse av offiser Paul Sommerschild med et skip fra Bergenske Dampskipsselskap. Under reisen viste Samson Isberg frem redskapet sitt, en kortskaftet og usedvanlig bredbladet øks. Den hadde Isberg overtatt etter forgjengeren Lædel. Soldatene ble innkvartert på fiskerisykehuset i Kabelvåg, mens Sommerschild ble innkvartert hos en av Kabelvågs kjøpmenn.

En del øvrighetspersoner var forpliktet til å være til stede under henrettelsen, fogden, sognepresten og lensmannen.

Torsdag 30. oktober 1862 strømmet folk til retterstedet i Kabelvåg. Det var strålende høstvær med klar, blå himmel og solskinn. Nattens lette snøfall hadde lagt et hvitt slør over marken. Snøen dempet lyden av jernskodde støvler mot treverket da soldatene marsjerte frem og stilte opp på den store plattformen. På de lave høydene rundt retterstedet var det allerede fullsatt med tilskuere av begge kjønn og i alle aldre. I hundrevis hadde de kommet reisende med båter som lå fortøyd på havna i Kabelvåg. Mange maleriske klesdrakter viste at der også var en god del sjøsamer. Retterstedet lå ved den gamle skytebanen, på sletten mellom Marithaugen og ungdomsskolen, bak byggefeltet i Ungdomsskoleveien.

På sletten til venstre foregikk henrettelsen. Skafottet stod midt på sletten, og tilskuerne stod på haugene rundt. Bildet er tatt fra ungdomsskolen i Kabelvåg. Foto. Håkon Brun.

Kvelden før ble det holdt et forberedende møte hos lensmann Peter Scherffenberg i Smedvika. Tilstede på dette møtet var foruten Scherffenberg, fogd Oluf S. Nergaard, prost Neumann, distriktslege Fredrik Hirsch, Samson Isberg og Paul Sommerschild. Dessuten var også sogneprest Valeur i Lødingen der. Her viste det seg at de lokale myndighetene hadde glemt å engasjere en bøddelknekt. Hans oppgave var å assistere bøddelen, holde den dømtes hode og ører med et godt grep, slik at hodet lå stille på blokken da øksa falt. Ut på kvelden lyktes det Scherffenberg å få tak i en bøddelknekt. Han skulle få 5 spesiedaler for jobben.

Øyenvitner forteller at Ole Anton Sivertsen møtte frem med en sjelden rolighet for en som skulle gå døden i møte. Kvelden før hadde han skrevet ned noen ord der han henvendte seg til alle fremmøtte, enten de møtte av plikt, av kjærlighet for å ”ledsage ham paa hans siste Vandring” eller rett og slett av nysgjerrighet.

Prost Neumann leste opp det Ole hadde skrevet, og han skulle her ”paa en rørende Maade have advaret sine Medmennesker om at se sig i Speil paa ham”.

Deretter foretok prost Neumann den vanlige prosedyre før en dødsdømt skulle avlives. Da prosten var ferdig, ba Ole om at det måtte synges et par vers av en salme som han alltid hadde likt så godt. I følge avisen ”Trondhjems Adresse” sang Ole med med så rolig og kraftig stemme som om han skulle ha sittet i kirken.

Da Samson Isberg skulle opp på plattformen for å ordne Oles skjortekrave, rakte Ole hånden til ham og hjalp Isberg opp det høye trinnet samtidig som han selv rettet på skjortekraven. Isberg spurte Ole om han var beredt til å gå døden i møte. ”Ja, jeg er beredt, og tilfreds der med”. Så la han seg rolig ned på blokken.

Samson Isberg var en dyktig skarpretter, for ham hadde det så langt vært nok med ett hogg. Men det hadde hendt at skarpretteren kom til å

skamhogge offeret, og det verste eksemplet på det er fra 1833 da en av Norges største massemordere, Nils Narumsbakken, skulle halshogges. Nils hadde tatt livet av en familie på 8 for å skjule tyveri av en klokke. Skarpretteren Lædel, som var Samson Isbergs forgjenger, brukte hele 3 hogg uten å lykkes, og etter fjerde hogg måtte han nytte øksen som kniv for å få hodet av. Det er vel unødvendig å si at et utall mennesker besvimte.

Samson Isberg var etter hvert blitt en gammel mann på 67 år, og han hadde vært skarpretter i 26 år, men han håndterte likevel øksen med sikker hånd og trengte bare ett hogg for å skille Oles hode fra kroppen. Bøddelknekten som Scherffenberg hadde fått tak i, var en heller tvilsom person; ”et halvt forlorent Subjekt”, skrev offiser Sommerschild. Da øksa falt, og han bokstavelig talt sto med hodet i hendene, fikk han en voldsom reaksjon. Han kastet hodet fra seg som om det var en glødende kule. Hodet rullet noen ganger bortover plattformen før det stoppet foran Sommerschilds støvler hvor det ble stående på den avhogde halsen. Sommerschild skrev at han aldri kunne glemme hvordan øynene et kort øyeblikk stirret ham rett i mot, før blikket brast. Bøddelknekten gikk bevisstløs i gulvet, og distriktslege Hirsch måtte vekke ham til live igjen med kaldt vann som han hadde brakt med seg. Mannen kom seg så pass til hektene at han kunne hjelpe til med å få den døde i kisten. Kisten ble kjørt over Vesterskaret og ned til Vågan kirkegård hvor Ole umiddelbart ble gravlagt.

Om kvelden ble det holdt en samling i Vågan prestegård for de impliserte øvrighetspersoner, de samme som var hos lensmannen kvelden før. Her kunne prost Neumann fortelle at han hadde spurt Ole om han ikke ville bli glad hvis det kom en kongelig benådning i siste øyeblikk. Ole hadde tenkt seg om et øyeblikk og svart: ”Nei, nei! Da kunde jeg maaske under et fortsat Liv

risikere at falde tilbake i Synden, medens jeg nu haaber paa mine Synders Tilgivelse. Jeg gaar nu tillidsfuldt Døden i møde og haaber, at Gud ogsaa i min sidste Stund hjælper meg dertil.”

Mens møtet på prestegården i Kirkvågen pågikk, tok bøddelknekten derimot helt av. Beslått med sine fem spesiedaler endte han samme kveld på fylla, kom i slagsmål og lagde stort spetakkel i Kabelvåg, slik at lensmann Scherffenberg måtte arrestere ham og gi ham en passende bot for sin oppførsel.

Lørdag 8. november ankom soldatene fra Trøndelag Trondheim med ”Nordstjernen”. Da hadde de revet plattformen og ryddet opp rundt retterstedet. Materialene fra plattformen ble fraktet til Laupstad hvor de ble brukt i veifyllinga over eidet mellom Austnesfjorden og Higraffjorden. Denne veien stod ferdig i 1864. Og dermed var alle spor etter Nord-Norges siste henrettelse visket bort.

Det fins ikke noen fullstendig oversikt over antall henrettelser i Norge, men etter å ha undersøkt i diverse arkiv, politihøyskolen osv, har vi ikke funnet at det det var noen henrettelser i Nord-Norge etter 1862. Vi må likevel ta et lite forbehold.

Kilder:

Norsk Rettstidende 1862

Riksarkivet: Høyesterett: Voteringsprotokoller rekke B, nr. 107, 05.04.1862-18.11.1862 Dom av 30.04.1862

Statsarkivet i Trondheim: Trondheim Stifts-overrett, Domprot. 1861-1862

Lofoten og Vesterålen sorenskriveri, sak 24/61 Lofoten og Vesterålen, Ekstraretsprot. 26/6 1856 – 15/12 1863

Trondhjem Adresse 13. nov. 1862

Folkebladet 1903

Nils Johan Stoa: I hine hårde dage